

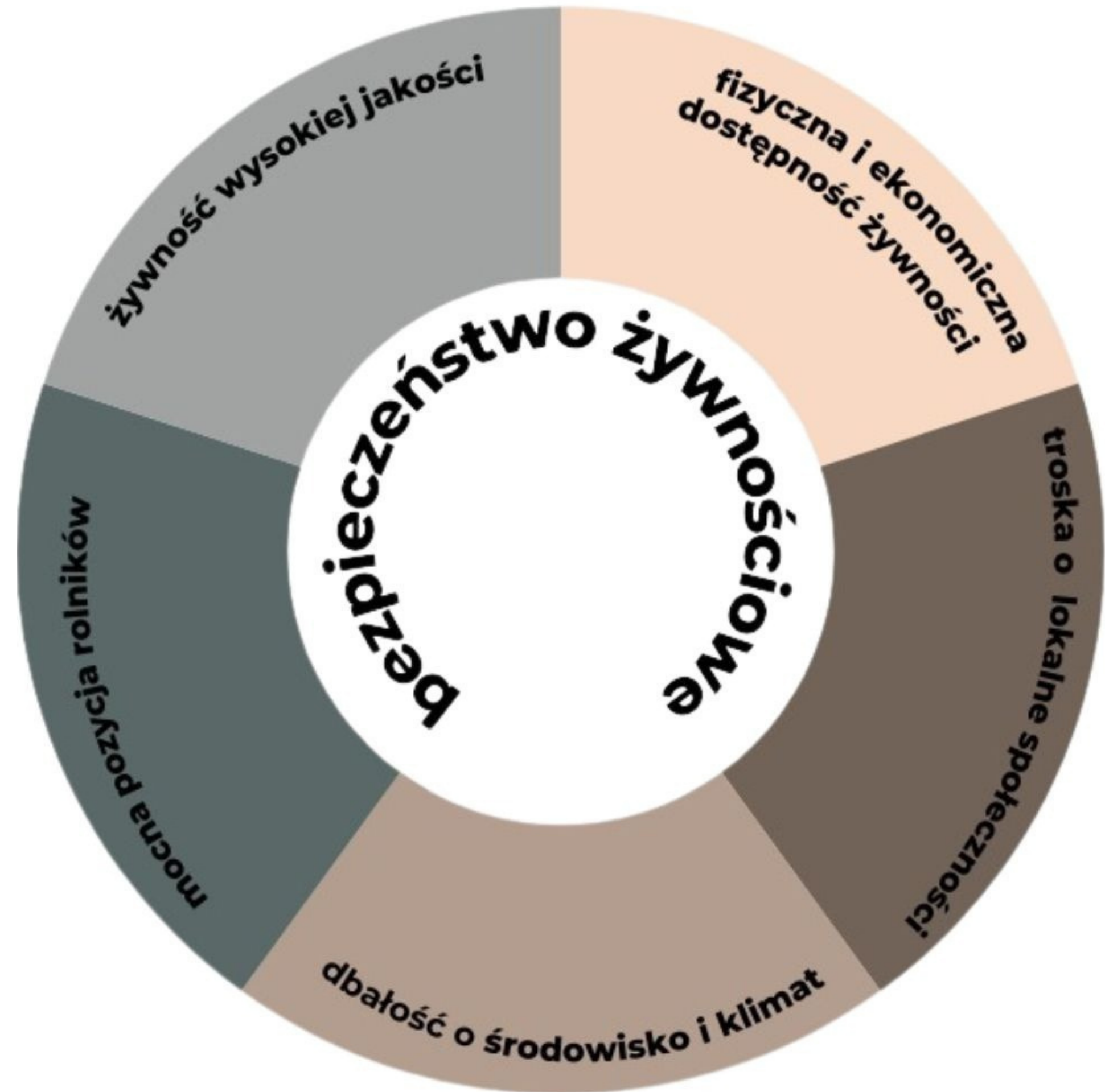
Pod presją: Bezpieczeństwo żywnościowe

a kryzys klimatyczny i środowiskowy

**dr Paulina
Sobiesiak-Penszko**

26 sierpnia 2025 r.

Czym jest bezpieczeństwo żywnościowe?

Bezpieczeństwo żywnościowe jako kwestia strategiczna

- Żywność to nie tylko gospodarka – to także podstawa zdolności obronnych i stabilności społecznej.
- Napięcia geopolityczne i konflikty: żywność jako element wojny hybrydowej (celowe zakłócenia produkcji rolnej, blokady)
- Nasilenie się spekulacji na rynku żywnościowym.

źródło:
<https://www.euronews.com/2025/04/29/power-returns-after-massive-blackout-in-spain-and-portugal-as-fallout-continues>
<https://www.dailymail.co.uk/news/article-14656089/Panic-blackout-Spain-indoors-queues-form-food-petrol-restore-power.html>

Kryzys środowiskowy i zmiana klimatu

Rolnictwo to jeden z sektorów najbardziej narażonych na zmianę klimatu.

Szacuje się, że zmiana klimatu zagraża ok. 1/3 produkcji żywności na świecie.

Każdy wzrost temperatury o 1 stopień oznacza spadek ok. 10% plonów.

źródło: *Wpływ zmiany klimatu na bezpieczeństwo narodowe Polski*, Koalicja Klimatyczna 2025;
Vince Gaia, *Stulecie nomadów. Jak wędrówki ludów zmieniają świat*, 2024.

Klimat a żywność: rosnące zagrożenia

Susze, upały, nieregularne opady

Stres cieplny u zwierząt

Degradacja gleb

**Wzrost ryzyka chorób roślin i zwierząt oraz
pojawianie się nowych szkodników**

Zwiększona niestabilność cen i podaży

Wpływ zmiany klimatu na rolnictwo – wybrane dane:

Kukurydza 🌽 – średni globalny spadek plonów o 4,1% (po 1981)

Pszenica 🌾 – średni globalny spadek plonów o 1,8% (po 1981)

Soja 🥜 – średni globalny spadek plonów o 4,5% (po 1981)

Afryka – każdy dzień $>30^{\circ}\text{C}$ = -1% plonów, z suszą - 1,7%

Australia – zboża 1990–2015: spadek do - 27%

Włochy – spadek plonów zbóż po 1989 r.: -5%

Europa Zach. – pszenica - 2,5%, owies - 3,8%

Polska – ryzyko strat zbóż jarych do 6 razy wyższe w 2100 r. w porównaniu do lat 1971–2000.

Polska – susze – straty 3,9–6,5 mld zł/rok (bulwiaste, zboża, oleiste) + dochody rolników spadek ~20%

źródło: *Wpływ zmiany klimatu na bezpieczeństwo narodowe Polski*, Koalicja Klimatyczna 2025.

Skutki postępującej zmiany klimatu w Europie

- W południowej Europie pogorszą się warunki klimatyczne (wysokie temperatury powietrza i susze), w regionach o mniej stabilnym klimacie prawdopodobnie zmniejszy się dostępność wody, nastąpi utrata produktywności w produkcji roślinnej.
- W północnej Europie poprawią się warunki dla produkcji roślinnej (pod warunkiem zapewnienia roślinom uprawnym odpowiedniej ilości wody).
- Zmieni się rozkład upraw, wprowadzone zostaną uprawy wcześniej w Europie niestosowane (ze względu na zbyt niskie temperatury). W krajach północnych możliwa stanie się uprawa kukurydzy na ziarno, sorgo oraz winorośli.
- Ciepłe zimy będą stanowić zagrożenie dla upraw ozimych oraz innych roślin, które w cyklu życiowym wymagają okresu z niską temperaturą.
- Zagrożeniem dla upraw oraz hodowli staną się nowe choroby, pasożyty oraz szkodniki. Fale upałów zagrażać będą hodowli zwierząt.

To już się dzieje!

”Ceny osiągnęły historycznie wysoki poziom”. Dlaczego kawa jest coraz droższa?

Autor: Przegląd prasy • Data: 15-09-2024, 15:00

Niekorzystne zjawiska pogodowe, postępujący kryzys klimatyczny ograniczający powierzchnię upraw i przebranżowienie się części wietnamskich producentów robusty, którzy zamiast kawowych krzewów uprawiają uwielbiany w Chinach owoc durian – to, zdaniem BBC, główne przyczyny kryzysu na światowym rynku kawy.

/ Ekonomia / Biznes / PRZEMYSŁ SPOŻYWCZY

Ceny kawy i kakao biją rekordy. Żywność na świecie znowu drożeje

Kilogram kawy robusta kosztuje ponad 4,2 dol. Tylko w miesiąc zdrożał 17 proc., a w rok ok. 66 proc. Ceny kawy w tym roku biją 40-letnie rekordy. W górę idzie cały indeks światowych cen żywności.

/ Klimat / PLANETA

Kryzys klimatyczny uderza w uprawy pomarańczy. Najgorsze zbiory od kilku dekad

Producenci pomarańczy mają powody do zmartwień. Ten sezon może być dla nich bardzo nieudany. Jedną z przyczyn są zmiany klimatyczne.

Publikacja: 25.06.2024 04:27

Kakao na wagę złota. Ceny wzrosły trzykrotnie

TVN24 Biznes | Najnowsze 2 października 2024, 18:27 Źródło: PAP

- **61% rolników niepokoi degradacja środowiska i susza.**
- 52% rolników obawia się zmiany klimatu (59% gospodarstw powyżej 50 ha).
- 56% rolników chciałoby mieć większy wkład w ochronę przyrody i klimatu.
- **70% rolników uważa, że transformacja to konieczność lub szansa.**

źródło: More in Common, 2025.

Wrażliwość systemu żywnościowego Polski

- Starzenie się populacji rolników (średni wiek: 50,7 lat)
- Spadająca liczba gospodarstw
- Import surowców (np. nawozy, pasze)
- Słaba pozycja rolników względem handlu i dystrybucji
- Wysokie ceny energii
- Monokultury, intensywne rolnictwo
- Brak silnych lokalnych systemów żywnościowych

Tylko 42% polskich rolników wierzy, że ich gospodarstwo przetrwa następną dekadę

Kluczowe działania na rzecz bezpieczeństwa żywnościowego Polski

Budowa odporności rolnictwa i produkcji rolnej

Redukcja emisji

Włączenie miast do strategii bezpieczeństwa żywnościowego

Ocena ryzyk i planowanie kryzysowe

Sojusz i współpraca miasto-wieś

Edukacja żywieniowa i rolnicza

Budowa odporności rolnictwa i produkcji rolnej

- wzmocnienie krajowej produkcji rolnej poprzez m.in. rozwój rolnictwa zrównoważonego, regeneratywnego,
- ochrona wód, gleby i bioróżnorodności jako fundamentów stabilnej produkcji rolnej,
- wspieranie rolników wprowadzających rozwiązania zmniejszające emisję gazów cieplarnianych,
- konieczność utrzymania modelu rolnictwa opartego na gospodarstwach rodzinnych,
- wsparcie dla małych i średnich gospodarstw: jakość a nie ilość żywności podstawą przewagi konkurencyjnej,
- wzmocnienie pozycji rolnika w łańcuchu wartości względem handlu i przetwórstwa,
- rozwój lokalnych łańcuchów dostaw: skracanie drogi od producenta do konsumenta, wsparcie rynków lokalnych, inwestycje w rozwój lokalnego przetwórstwa, lokalną infrastrukturę żywnościową (magazyny, transport),

Włączenie miast do strategii bezpieczeństwa żywnościowego

- budowanie lokalnych polityk i systemów żywnościowych,
- tworzenie przyjaznych warunków prawnych i realnego wsparcia dla krótkich łańcuchów dostaw, ekologicznego rolnictwa i edukacji żywieniowej (np. poprzez system zamówień publicznych),
- jadalne miasta (farmy miejskie, ogrody społeczne, wertykalne uprawy),
- wspieranie samowystarczalności gospodarstw domowych.

Ocena ryzyk i planowanie kryzysowe

- przygotowanie krajowego programu adaptacji rolnictwa do skutków zmiany klimatu,
- edukacja rolników i inwestycje w badania nad uprawami odpornymi na stres klimatyczny,
- scenariusze zagrożeń dot. produkcji żywności, w tym przerwania dostaw żywności,
- identyfikacja słabych punktów w logistyce wojskowej i cywilnej,
- opracowanie procedur awaryjnych dystrybucji żywności,
- przeciwdziałanie dezinformacji.

Sojusz i współpraca miasto-wieś

- kampanie edukacyjne nt. polskiego rolnictwa i żywności,
- tworzenie i upowszechnianie narzędzi łączących konsumentów z rolnikami,
- odbudowa relacji i zaufania mieszkańców i mieszkanki miast i wsi jako szczepionka m.in. na dezinformację,
- budowanie porozumienia wokół idei patriotyzmu gospodarczego.

Lokalna produkcja żywności = większa odporność społeczna

- Większa stabilność źródeł pożywienia
- Lepsze radzenie sobie w sytuacjach kryzysowych, takich jak pandemia czy wojna.
- Mniejsza zależność od importu i globalnych zakłóceń
- Wzmacnianie lokalnych systemów żywnościowych jako stymulator lokalnej gospodarki
- Lepszy dostęp do świeżej, zdrowej żywności, co poprawia zdrowie mieszkańców i zmniejsza obciążenie systemów opieki zdrowotnej

Wsparcie edukacji żywnościowej i rolniczej

Podnoszenie świadomości społecznej nt.
m.in.:

- produkcji żywności,
- roli rolnictwa,
- problemu marnowania żywności,
- bezpieczeństwa żywnościowego.

Buduj z nami zrównoważony system żywnościowy

Chcemy, aby lokalna, wysokiej jakości żywność była dostępna dla wszystkich, a rolnicy mieli stabilny rynek zbytu.

Wspieramy samorządy i konsumentów w działaniach na rzecz bezpieczeństwa żywnościowego.

O NAS →

www.instytutgrunt.org
[p. sobiesiak@instytutgrunt.org](mailto:p.sobiesiak@instytutgrunt.org)

NEWSLETTER: Żywność, rolnictwo i my